

Työterveyshuollon ja työpaikan yhteistyö työpaikan tarpeiden arvioinnissa

Väitöstutkimus, Tanja Rokkanen

TIIVISTELMÄ

Työterveyshuollon toiminta perustuu työpaikan tarpeiden arviointiin. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää ja kehittää työpaikkojen ja työterveyshuollon yhteistyötä työpaikkojen tarpeiden arvioinnissa. Tutkimusote oli laadullinen ja tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä käytettiin kehittävää työntutkimusta ja sen taustana olevaa toiminnan teoriaa. Tutkimus kohdistui yhteen terveyskeskuksen alaiseen työterveyshuoltoyksikköön ja sen asiakasyrityksiin.

Tutkimus koostuu neljästä osatutkimuksesta, jotka on julkaistu vuosina 2003–2008. Ensimmäisessä osatutkimuksessa selvitettiin terveyskeskuksen työterveysyksikön työn muutosta ja kehitysjännitteitä. Toisessa osatutkimuksessa selvitettiin työpaikan tarpeiden arviointia ja työterveysyksikön ja työpaikan yhteistyötä sopimusneuvottelussa. Kolmannessa osatutkimuksessa arvioitiin työterveyshuollon käytössä olevia työpaikan tarpeiden arviointi- ja yhteistyövälineitä ja neljännessä osatutkimuksessa kokeiltiin kehittävän työntutkimuksen välineitä työpaikan tarpeiden arvioinnissa.

Tutkimuksen tulosten perusteella terveyskeskuksen työterveyshuoltoyksikön toiminta laajeni aina 1990-luvulle asti. Työterveyshuollonormien edellyttämä työterveyshuollon laaja-alainen toiminta ja integrointi asiakasorganisaatioiden prosesseihin eivät kuitenkaan toteutuneet 1990- ja 2000-luvulla, vaan työterveyshuollon toiminta kohdistui yksilöihin.

Työterveyshuollon käyttämät työpaikkojen tarpeiden arviointivälineet ja asiakasyhteistyön toimintamallit voivat ainakin osittain selittää, miksi työterveysyksikön oli vaikea ottaa toiminnan perustaksi asiakasorganisaatioiden tarpeita. Ensinnäkin työterveyshuollon käyttämä tarpeen käsite on vaikea ja epäselvä. Tarpeesta puhuttaessa voidaan tarkoittaa ”varsinaista tarvetta”, palveluiden tarvetta tai resurssien tarvetta. Työterveyshuollon tarve-käsite ei myöskään kohtele työpaikka-asiakkaan ja työterveyshuollon näkökulmia tarpeisiin tasavertaisesti. Epäselvä tarve-käsite ei luo kehikkoa sille, mistä asiakasyhteistyötilanteissa pitäisi tarpeita arvioitaessa keskustella työpaikan ja työterveyshuollon toimijoiden kesken. Toiseksi työterveyshuollon tietojärjestelmät eivät tukeneet työterveyshuollolle kertyneen

tiedon (työpaikkakäynnit, terveystarkastukset, neuvottelut, sairausvastaanotto) systemaattista käsittelyä, joten kertynyttä tietoa ei pystytty kunnolla hyödyntämään yhteistyötilanteissa ja työpaikkatasoisessa toiminnassa. Kolmanneksi työterveyshuollon käyttämien tarpeiden arviointivälineiden kautta työpaikka jäsenyi altisteiksi tai altistuviksi, akuutteja tai kroonisia sairauksia sairastaviksi ja eri tavoin elintavoistaan huolehtiviksi työntekijöiksi. Työpaikan jäsentäminen pelkästään altisteiksi tai kuormitustekijöiksi (tai sairauksiksi) ei tue sitä, että yhteistyötilanteissa työpaikan tarpeista muodostettaisiin työpaikan ja työterveyshuollon yhteinen jaettu kohde. Terveys-, sairaus- tai riskilähtöisen näkökulman perusteella työterveyshuollon oli myös vaikea tuottaa sellaista tietoa, joka olisi tukenut työpaikkoja ongelmien (erityisesti psykososiaalisten ongelmien) ratkaisemisessa ja työpaikan oman toiminnan kehittämisessä. Tutkimuksessa kokeiltiin kehittävän työntutkimuksen välineitä työpaikan tarpeiden arvioinnissa. Välineiden avulla työpaikka hahmotettiin ja jäsenettiin muuttuvana toimintana. Tämä mahdollisti yhteistyötilanteissa yhteisen kohteen luomisen työpaikan eri toimijoille ja työterveyshuollolle eikä johtanut vain ongelmien luettelointiin, vaan tuotti tietoa ongelmien synnystä ja konkreettisia ehdotuksia psykososiaalisen ongelman ratkaisemiseksi.

Väitöskirja ilmestyy Työterveyslaitoksen sarjassa Työ ja ihminen, Tutkimusraportti; 45, Työterveyslaitos, Helsinki 2015. ISBN 978-952-261-527-5, ISSN 1237-6175. Väitöskirja ilmestyy myös sähköisenä sarjassa [Acta Electronica Universitatis Tamperensis; 1565](#), Tampere University Press 2015. ISBN 978-951-44-9845-9, ISSN 1456-954X.
<http://tampub.uta.fi>.

Väitöskirjan tilausosoite: Työterveyslaitos, TTL-Kirjakauppa, Arinatie 3 A, 00370 Helsinki, Puh. 030 474 2543.

Lisätietoja: Tanja Rokkanen, puh. +358 50 3115151, tanja.rokkanen@varma.fi